

Raport z badania wybranych pracowni artystycznych w Centrum Kultury Zamek w Poznaniu

Niniejszy raport przedstawia wnioski z badania wybranych pracowni artystycznych działających w Centrum Kultury Zamek w Poznaniu. Jest to część badania publiczności wydarzeń organizowanych przez Centrum Kultury Zamek w Poznaniu realizowanego w 2022 roku.

Celem badania było uzyskanie wiedzy na temat doświadczenia uczestników i uczestniczek zajęć artystycznych dla dorosłych, w tym ich motywacji, doświadczenia uczestnictwa w zajęciach, kontaktu z instytucją oraz oceny własnego rozwoju. Było to badanie ilościowo-jakościowe z elementami badania doświadczenia użytkownika (UX design).

Tworząc koncepcję badania wspólnie z zespołem CK Zamek chcieliśmy jak najlepiej poznać osoby uczestniczące w zajęciach pracowni. Interesowało nas zatem, kim są - jaki jest ich status społeczny, sytuacja rodzinna, zainteresowania? Dlaczego wybrali akurat Zamek? Co ich motywuje do zajęć, dlaczego się zapisali? Czy przychodzą do Zamku również na inne wydarzenia? Jak postrzegają działanie pracowni (perspektywa użytkownika)?

Badanie miało zatem objąć szeroki aspekt doświadczenia uczestników, a także pomóc lepiej ich poznać, aby wiedzieć kim jest ten segment publiczności (uczestników) oferty edukacyjnej CK Zamek.

Czym są pracownie artystyczne?

Pracownie artystyczne są częścią oferty edukacyjnej Zamku, których działanie jest uregulowane statutem instytucji. W dokumencie czytamy:

1. Celem działania CK "Zamek" jest prowadzenie działalności kulturalnej polegającej na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury.
2. CK "Zamek" poprzez swoją działalność stwarza warunki do rozbudzania, kształtowania, zaspokajania potrzeb i zainteresowań odbiorców kultury.

CK "Zamek" realizuje swoje cele poprzez kreowanie wydarzeń artystycznych i edukację artystyczną, w szczególności poprzez:

2) prowadzenie szerokiej działalności w zakresie edukacji artystycznej realizowanej w ramach pracowni oraz projektów edukacyjnych wykraczających poza ramy istniejących pracowni¹.

Pracownie CK Zamek wpisują się zatem w ogólne cele edukacji artystycznej, jak będzie pokazane jednak dalej, mają potencjał również, aby wypełniać cele edukacji kulturowej.

Działają w oparciu o autorskie koncepcje osób prowadzących, które to po części wynikają ze specyfiki nauczanej dziedziny sztuki. Z tego też powodu każda z badanych pracowni funkcjonuje w oparciu o inne założenia i metody dydaktyczne.

Metodologia

Analiza przedstawiona w niniejszym raporcie jest efektem badań zrealizowanych pomiędzy 1 czerwca a 15 października w trzech wybranych pracowniach artystycznych Centrum Kultury ZAMEK: pracowni rysunku i malarstwa dla dorosłych, pracowni grafiki/sitodruku oraz pracowni ceramiki i rzeźby.

W sumie podczas wszystkich etapów badaniem objęto 32 osoby, a dokładnie: jedną grupę uczestników w pracowni grafiki/sitodruku, jedną grupę w pracowni ceramiki i rzeźby oraz dwie grupy w pracowni rysunku i malarstwa dla dorosłych.

Zastosowano metodologię ilościowo-jakościową, zrealizowaną poprzez następujące narzędzia badawcze:

Ankieta

cel: uzyskanie ogólnej wiedzy na temat uczestnictwa w pracowniach artystycznych CK Zamek

W badaniu ankietowym uzyskano zwrot w postaci 24 ankiet.

Obserwacja uczestnicząca

cel: zapoznanie się z kulturą pracowni artystycznych oraz obserwacja zdarzeń zachodzących w grupie

¹ Statut Centrum Kultury Zamek, Załącznik nr 1 do uchwały nr XXXI/464/VI/2012 Rady Miasta Poznania z dnia 22 maja 2012 r., [w:] bip.poznan.pl, pobrane: 28.11.2022 r.

Obserwacja prowadzona była w trakcie jednych zajęć w wybranym dniu w każdej z analizowanych pracowni. Regułą było przeprowadzenie jej od początku do końca zajęć. W trakcie obserwacji badaczka wchodziła w interakcje z uczestnikami zajęć oraz prowadzącymi.

Wywiady grupowe (FGI)

cel: uzyskanie pogłębionego wglądu w doświadczenie uczestników na bazie zagadnień wytypowanych w badaniu ankietowym

Realizowane w formule stacjonarnej oraz on-line zgodnie z preferencjami uczestników.

Odbyły się dwa wywiady grupowe w pracowni rysunku i malarstwa dla dorosłych oraz jeden wywiad grupowy w pracowni grafiki/sitodruku.

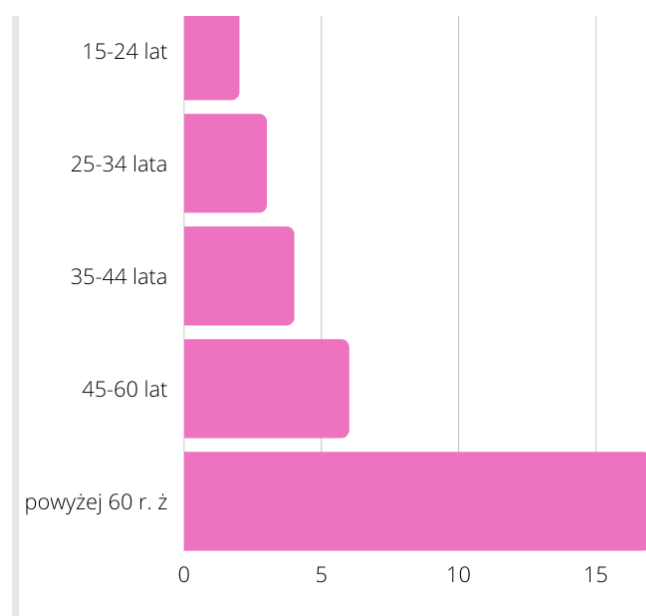
Elementy UX design

cel: rekonstrukcja i zrozumienie ścieżki, jaką przechodzą uczestnicy od momentu pojawienia się pomysłu zapisania na zajęcia aż do zakończenia udziału.

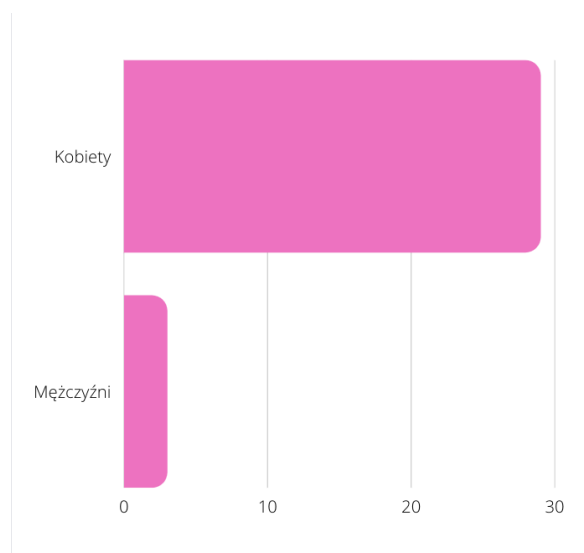
Na bazie zebranego materiału powstała ścieżka użytkownika pracowni artystycznej CK Zamek, która jest załącznikiem do raportu.

Kim są badani?

Spośród badanych osób przeważającą większość stanowią kobiety - 87%. Struktura wieku przedstawia się w następująco:

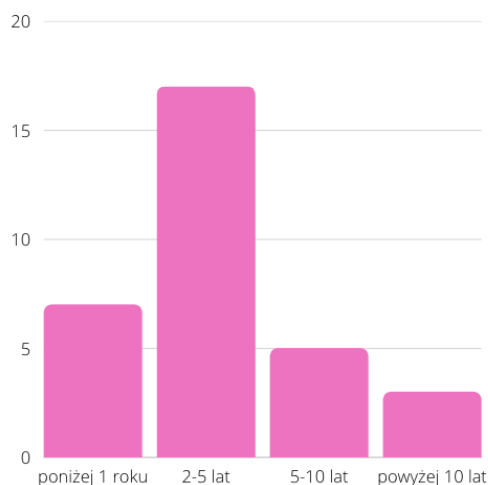
Rozkład ze względu na płeć wygląda następująco:

Wszystkie badane osoby posiadają wykształcenie wyższe (25 osób) lub średnie (7 osób). W przypadku osób powyżej 60 roku to w większości osoby, które w okresie swojej aktywności zawodowej wykonywały prace umysłowe (urzędniczek, architektka, pracownice byłych przedsiębiorstw państwowych). Zdarzają się również właściciele własnych firm, w tym firm nadal działających. Ta grupa pozostaje aktywna zawodowo. W grupie starszych dorosłych również znajdują się osoby aktywne zawodowo, najczęściej zatrudnione w sektorze prywatnym. Młodzi dorośli natomiast to osoby nadal uczące się lub studiujące. Co istotne wśród uczestników znaleźć można osoby z wykształceniem artystycznym (pracownia grafiki/sitodruku).

Uczestnicy mieszkają w Poznaniu, lub też dojeżdżają na zajęcia oraz do pracy z okolicznych miejscowości.

Długość uczestnictwa w zajęciach w pracowniach artystycznych CK Zamek przedstawia się następująco:

W zdecydowanej większości badani są osobami zainteresowanymi uczestnictwem w kulturze. Wszyscy deklarują uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych, co więcej niejednokrotnie są to wyjścia wspólne. Poza wyjściami organizowanymi przez prowadzących zajęcia, sami uczestnicy w ramach czasu wolnego organizują wspólne odwiedziny na wystawach i wernisażach, co traktują jak element życia towarzyskiego. Badani chętnie odwiedzają Zamek oraz inne instytucje kultury w Poznaniu, mają też dobre rozeznanie w samych instytucjach.

W przypadku pracowni grafiki/sitodruku można stwierdzić, że zdecydowana większość uczestników związana jest ze środowiskiem artystycznym. Potwierdzają to głosy samych uczestników, którzy zapytani, jak trafili na zajęcia, opowiadają, że prowadzącego znali, albo przynajmniej kojarzyli wcześniej z uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych i artystycznych w Poznaniu.

Wyniki badań

Ogólna charakterystyka pracowni

Pracownia Rysunku i Malarstwa	Pracownia Ceramiki	Pracownia Grafiki i Sitodruku
Od 50 roku do 89 roku życia	Przewaga dorosłych w wieku pomiędzy 25 a 60 rokiem życia	Duży przekrój wieku od 16 do 50 lat
Okres uczestnictwa w pracowni: od 20 lat do 1 miesiąca.	Okres uczestnictwa w pracowni: od 8 lat do 2 miesięcy	Okres uczestnictwa w pracowni: od 2 miesięcy do 4 lat
Przewaga kobiet	Przewaga kobiet	Przewaga kobiet

Przewaga potrzeb związanych ze wspólnym spędzaniem czasu.	Duże nastawienie na potrzebę rozwoju i profesjonalizację.	Duże nastawienie na potrzebę rozwoju i profesjonalizację
---	---	--

Motywacje do podjęcia zajęć w pracowniach artystycznych

W pierwszej części odpowiadamy na pytanie, co sprawia, że ludzie decydują się w trybie ciągłym uczestniczyć w zajęciach artystycznych, a także jakie czynniki podtrzymują ich motywację.

Pytanie o motywacje jest w pierwszej kolejności pytaniem o potrzeby osób uczestniczących w zajęciach. Badani wskazują potrzeby w trzech kluczowych kategoriach:

- Potrzeba kontaktu społecznego
- Potrzeba rozwoju
- Potrzeba kreacji artystycznej

Przyjrzyjmy się każdej z nich szczegółowo:

Potrzeba kontaktu społecznego artykułowana jest najczęściej przez osoby powyżej 60 roku życia. To często emeryci i renciści, którzy na zajęcia do pracowni zaczęli chodzić nawet 20 lat temu. W przypadku tej grupy osób potrzeba kontaktu społecznego jest odnosi się zarówno do doświadczenia osób, które dołączyły do zajęć w okresie ostatnich 5 lat, jak i tych, które rozpoczynały przygodę z pracownią na początku lat dwutysięcznych. Osoby starsze, w kilku przypadkach uczestniczące w zajęciach od prawie dwóch dekad, przyzwyczyły się do tego, że pracownia zajmuje istotne miejsce w organizacji ich czasu, utrzymują też relacje towarzyskie z innymi uczestnikami, co także wypełnia im czas. Tak wygląda sytuacja przede wszystkim w przypadku pracowni rysunku i malarstwa, gdzie uczestnicy i uczestniczki mają najdłuższy staż, potrzeba kontaktu społecznego jest dominująca.

W pracowni rysunku i malarstwa uczestnicy tęsknią otwarcie za czasami, gdy w pracowni było ich wiele. W trakcie wywiadu grupowego opowiadali, jak kiedyś w pracowni było gwarno i tłoczno. Kwitło w niej życie artystyczne oraz towarzyskie. Dzisiaj rozumieją, że zmiany w limitach osobowych w pracowniach podyktowane były obostrzeniami w trakcie pandemii, mają jednak nadzieję, że w końcu zostaną one zniesione. Nie martwi ich zatem mniejszy dostęp do sprzętu lub prowadzącej, jaki naturalnie pojawi się, gdy do pracowni dołączy więcej osób. Badanych seniorów ucieszyłaby możliwość interakcji z większą ilością osób. W pracowni podczas obserwacji uczestniczącej zaobserwować można było wiele rozmów, dzielenia się

kwestiami prywatnymi, a nawet wymiany zakupionymi środkami czystości. Znajdujący się w pracowni stół jest miejscem spotkań, picia kawy i częstowania się przyniesionymi słodyczami, pełniąc w pracowni funkcję integracyjną. Osoby, które nie chcą uczestniczyć w wymianie towarzyskiej po rozpoczęciu zajęć udają się od razu do sztalug.

Pomimo wyraźnego wyartykułowania potrzeby kontaktu społecznego najmniej podczas zajęć widoczna była ona w pracowni ceramiki. Osoby uczestniczące deklarują, że mają silne i dobre relacje, podczas zajęć utrzymują minimalny kontakt. Ogranicza się on do interakcji przy pracy, zapytań o używane aktualnie narzędzia czy też próśb o pomoc w realizacji zadania. W pracowni widoczna jest atmosfera skupienia, a osoby uczestniczące jasno mówią, że przyszły do pracowni, aby zajmować się ceramiką.

Z potrzebą kontaktu społecznego silnie łączy się potrzeba przynależności, która cechuje wszystkie badane pracownie. Badane osoby są dumne, że mogą być częścią społeczności swojej pracowni, traktując ją niczym osobne instytucje, oddzielne od CK Zamek.

Kolejną potrzebą jest **potrzeba kreacji artystycznej**. Cechuje ona wszystkie badane osoby. Uczestnicy pracowni grafiki oraz ceramiki są dumni ze stworzonych przez siebie prac. Chętnie pokazywali je w trakcie obserwacji uczestniczącej. W trakcie pracy są skupieni, w pracowni ceramiki panuje wręcz cisza.

W przypadku seniorów najczęściej padają sformułowania takie jak: my malarze, my artyści, my twórcy. Wielokrotnie pojawiają się narracje dotyczące potrzeby zrealizowania dawnych pasji:

Zawsze chciałam malować, zawsze mnie to interesowało, ale nie było czasu. I ten czas jest na emeryturze (FGI_K_2)

W wywiadach pojawiają się wątki biograficzne - badane osoby deklarują, że zawsze interesowała ich sztuka. Nazywają ją konikiem lub hobby. Wymieniają ulubionych malarzy, wspominają wernisaże i wystawy, w których uczestniczyli wiele lat temu. Obecnie uczestnictwo w zajęciach z malarstwa pozwala im wrócić do pasji, której nie mieli okazji zrealizować, gdy byli młodszy. Wątki takie słyszalne są przede wszystkim w narracjach kobiet, które konstatują, że w realizacji pasji przeszkodziły im okoliczności lub brak pewności siebie (*Jakoś nie pociągnęłam tego wątku. W tamtych czasach to nie było łatwe. Skończyłam studia, potem były dzieci. Teraz mam na to czas FGI_1_K_4*).

W niektórych przypadkach decyduje przypadkowość - "coś chciałam robić" - mówi część badanych siostr i seniorów. Istotne jednak, że potrzeba ta koreluje zarówno z potrzebą kreatywności oraz z potrzebą rozwoju. Badani nie wybrali przecież jako sposobu spędzania

czasu na emeryturze kółka zainteresowań lub też uniwersytetu III wieku. Konsekwentnie uczestniczą w zajęciach, które zmuszają ich do aktywności artystycznych. W przypadku części osób jest to wręcz proces wieloletni, którym się nie nudzą i w który niezmiennie wkładają wysiłek.

Potrzeba kreacji artystycznej powiązana jest z potrzebą dostrzeżenia tworzonej sztuki. Seniorzy chętnie opowiadają o zleconych im projektach ilustracji do książek, malowanych na zamówienie obrazach, wystawach i plenerach oraz możliwościom prezentowania swoich prac w Zamku. Również w przypadku młodszych grup chętnie widzianoby regularne wystawy i prezentacje efektów ich twórczości w prestiżowej przestrzeni CK Zamek.

Potrzeba rozwoju dotyczy osób dorosłych oraz młodych dorosłych. Osoby, które nie mają wykształcenia artystycznego realizują w pracowni swoją pasję. Może być ona odkryta przypadkiem, jednak okazała się na tyle wciągająca, że dzisiaj zajmuje znaczące miejsce w życiu badanych.

Warto zaznaczyć, że pracownie różnią się między sobą stopniem profesjonalizacji, zaangażowania oraz oczekiwań uczestników. Pracownie Ceramiki oraz Grafiki skupiają osoby o wysokich oczekiwaniach dotyczących możliwości edukacyjnych. Osoby uczęszczające do pracowni zajmują się działalnością artystyczną półprofesjonalnie lub profesjonalnie. Ich potrzeby rozwoju zmieniają się i stają się coraz bardziej zaawansowane w miarę ich rozwoju. Inaczej ma się to w przypadku pracowni malarstwa, gdzie przeważa nastawienie na relacje i spędzanie czasu wolnego. W przypadku części osób dorosłych z ceramiki i grafiki pracownia pełni funkcję przedłużenia edukacji artystycznej po ukończeniu przez nie wyższej uczelni o tym profilu. Pracownia zapewnia regularność, a także strukturę, dzięki której mogą uczestniczyć aktywnie w działalności artystycznej.

Uczestnicy pracowni ceramiki i grafiki doceniają osoby prowadzące. W ich opinii pracownia funkcjonuje dzięki instruktorom, którzy wkładają w ich działanie więcej niż można byłoby od nich oczekiwać. Warto przytoczyć cytaty z obserwacji w pracowni ceramiki:

My się wszyscy od pani Małgosi uczymy, jest bardzo zaangażowana (OBSERW_K_15)

Uczestnicy pracowni malarstwa również chwalą prowadzącą za wiedzę i kompetencje, w mniejszym jednak stopniu zwracają uwagę na autorski program pracowni. Większą wagę przypisują do jej umiejętności ciekawego przekazywania wiedzy.

Wspomnieć należy również o grupie młodych dorosłych, studentów i studentek UAP, związanych z pracownią grafiki. W ich przypadku pracownia pełni analogiczną funkcję jak pracownie na UAP, zapewniając rozwój w ramach konkretnej dziedziny sztuki.

W przypadku analizy potrzeby rozwoju warto zauważyć, że nie odgrywa ona dominującej roli w przypadku pracowni malarstwa. A może raczej jest ona inaczej rozumiana. Patrząc podczas obserwacji uczestniczącej na prace części osób trudno zobaczyć znaczący rozwój umiejętności technicznych w zakresie rysunku i malarstwa. Uczestnicy poznają nowe nurty i techniki, nie profesjonalizują jednak swoich umiejętności. Mogą wręcz one pozostawać na amatorskim poziomie. Można jednak wysunąć wniosek, że w przypadku osób, które nie skupiają się na rozwoju umiejętności, dominująca jest potrzeba kontaktu społecznego.

Jak trafić do pracowni?

Osoby uczestniczące we wszystkich pracowniach podkreślają, że są one znane w Poznaniu. Mają one renomę, chociaż, jak zaznaczają, powszechnie wiadomo, że pracownie w Zamku mają różny poziom. Do najlepszych trudno się dostać. Za takie uważają pracownie ceramiki oraz grafiki, przy czym ich renoma powiązana jest z rozpoznawalnością prowadzących:

Wszyscy w Poznaniu znają panią Małgosię i jej działalność (OBSERW_K_13)

Grzegorz jest znany w Poznaniu, zrobił mural, wcześniej już o nim słyszałam (FGI_3_K_9)

Badani nie potrafią sprecyzować, skąd bierze się powszechna wiedza na temat pracowni, w zdecydowanej większości jednak oni sami dowiedzieli się dzięki poczcie pantoflowej albo bezpośrednim kontaktom z prowadzącymi. Seniorzy, z kolei, mają doskonale rozpoznany rynek podobnych zajęć. Ich znajomi uczestniczą bowiem w zbliżonych zajęciach w prywatnych pracowniach. Porównują zatem usługi na podstawie opowieści, biorąc pod uwagę zarówno podejście prowadzącego, cenę, jak i zapewniane materiały.

W podobny sposób działa metoda "przyrowadzenia przez znajomego". Osoby dowiadują się zatem o zajęciach od uczęszczających już w nich znajomych, są zachęcane, wcześniej niż inni dostają informacje, mają okazję przed zapisami odwiedzić pracownię. W ten sposób już na początku wytwarza się więź. W świetle tego jak funkcjonują sieci społeczne to oczywista metoda uzyskania informacji oraz motywacja do zapisania się na zajęcia.

Pomimo ważnej roli poczty pantoflowej duża grupa uczestników trafiła do pracowni z zapisów. Przeważnie musieli jednak oni oczekiwać nawet powyżej dwóch lat, aby do zajęć dołączyć. Rozumieją jednak, że chętnych jest wielu, godzą się więc na konieczność zaczekania aż w pracowni zwolni się miejsce.

Doświadczenie uczenia się w pracowniach artystycznych

Uczestnicy i uczestniczki zajęć w pracowniach artystycznych pytani o doświadczenie uczenia się odnoszą się przede wszystkim do zdobywania wiedzy oraz kompetencji. Uczą się zatem

metod, technik oraz używania narzędzi artystycznych. Uczą się również teorii oraz historii sztuki. Na ten aspekt zwracają uwagę przede wszystkim uczestnicy pracowni malarstwa. To pierwsza z możliwych do wyróżnienia form uczenia się, czyli **uczenie się jako zdobywanie wiedzy**.

Należy jednak zwrócić w tym kontekście uwagę na fakt, że osoby uczestniczące w zajęciach w pracowni nie zdobywają wiedzy oraz kompetencji w ten sam sposób. Pomiedzy pracowniami istnieje tutaj duża różnica. Dwie spośród badanych pracowni charakteryzują się bowiem wysokim stopniem profesjonalizacji. Dotyczy to pracowni ceramiki oraz pracowni grafiki i sitodruku. Uczestnicy korzystają z zaawansowanych narzędzi i maszyn, ich celem jest też zdobywanie kolejnych kompetencji. Na przykład w pracowni grafiki i sitodruku samodzielnie inicjują tematy prac, obsługują maszyny poligraficzne, mają wpływ na indywidualny kierunek rozwoju. To związane jest oczywiście z faktem, że część osób z tej pracowni ma formalne wykształcenie artystyczne. Zajęcia dostosowane są zatem do ich potrzeb i rozwoju.

W przypadku pracowni malarstwa sytuacja wygląda odmiennie. Osoby uczestniczące w zajęciach w większości nie mają formalnego wykształcenia artystycznego, ani, w większości, doświadczenia korzystania wcześniej z innych podobnych zajęć. Podczas zajęć osoby uczestniczące dostają zadany temat, który realizują, jeżeli chcą wziąć udział w takiej formule zajęć. Prowadząca udziela korekt oraz instrukcji podczas zajęć. Na podstawie obserwacji uczestniczącej stwierdzić jednak można, że nie w przypadku wszystkich osób mamy do czynienia z dążeniem do doskonalenia, nie mówiąc już o profesjonalizacji, warsztatu. Zaobserwowałam bardzo zróżnicowany poziom umiejętności. W pracowni są osoby, które malują pół-profesjonalnie, a także osoby nie posiadające umiejętności odwzorowania obiekty. Do tej grupy zaliczają się między innymi osoby, które na zajęcia w pracowni chodzą od kilkunastu lat. W przypadku tej jednak pracowni widać wyraźnie, że doskonalenie umiejętności oraz kompetencji nie musi być celem uczestników. Ta pracownia nastawiona jest najbardziej na potrzebę kontaktu społecznego.

Na podstawie wywiadów grupowych można jednak wyróżnić inne kategorie uczenia się.

Uczenie się nowych form spędzania czasu wolnego - uczestnictwo w pracach oraz życiu pracowni wpływa również na sposoby spędzania czasu wolnego. Uczestniczenie w zajęciach wiąże się bowiem również z możliwościami wspólnego bywania na wernisażach, czy wystawach, dając, w przypadku części osób, nowe możliwości spędzania czasu wolnego do tej pory nieobecne w ich repertuarze zachowań. Ten aspekt powiązany jest w obszarze edukacji kulturowej.

Jeszcze inna forma uczenia się powiązana jest z obszarem edukacji artystycznej. Jest to **uczenie się współlistnienia ze sztuką** - osoby badane zwracają uwagę, że włączenie działania w pracowni do ich codzienności zmienia znaczenie, jakie w kontekście swojego życia nadają sztuce. Staje się ona istotnym aspektem ich życia, w odniesieniu do której konstruują swoją tożsamość, określając siebie jako artystów (seniorzy) lub osób związanych ze światem sztuki (osoby z grup 20-30 latków).

Uczestnicy i uczestniczki zostali również zapytani o to, jak wykorzystują wiedzę zdobytą w pracowni. Wśród najczęściej wskazywanych możliwości wyróżnia się **użytek prywatny**. Tworzą zatem oni prace również w domu - malują, rzeźbią, tworzą grafiki. To ważny aspekt edukacji artystycznej, pokazuje bowiem, że zdobywana wiedza i umiejętności wspiera ich myślenie o sobie jako twórcach

Rozwój w określonej dziedzinie artystycznej przekłada się również na **własną działalność edukacyjną i zawodową** - osoby tworzą zatem projekty, prowadzą warsztaty, zajmują się grafiką.

Wśród odpowiedzi pojawia się również malowanie obrazów na zamówienie. Wątek ten rozwinięty został również w wywiadach grupowych:

Zaczęłam malować półtorej roku temu. Wcześniej się tym nie zajmowałam i nagle zaczęłam. Dzieci mnie namawiały, żebym coś z tym zrobiła (..) Publikuję moje obrazy na facebooku. I dostałam teraz propozycję, żeby zrobić ilustrację do książki. Nie wiem, co z tego wyjdzie. Autorka napisała do mnie na facebooku, z pytaniem, czy ja bym zechciała. Nie ma jeszcze pieniędzy na wydanie, ale mnie to bardzo cieszy, że gdzieś te moje prace są dostrzeżone (FGI_1_K_6)

Badana podczas wywiadu opowiadała, że swój talent odkryła nieoczekiwanie jako osoba dorosła. Do pracowni malarstwa dołączyła niedawno, mówi o sobie "świeżynka". Co ciekawe pracownia odgrywa rolę przede wszystkim w ustematyzowaniu pracy. Określana jest przez badaną jako chwila dla siebie. Pracownia nie była jednak początkiem zainteresowań.

Cztery osoby wskazały również wpływ pracowni na ich rozwój osobisty. Wskazują zatem, że są bardziej dokładne, inaczej myślą, są bardziej kreatywne.

W podanych odpowiedziach występuje również **aspekt edukacyjny** - zwłaszcza seniorzy wskazują możliwość dzielenia się wiedzą ze znajomymi, opowiadania o sztuce i wskazywania możliwości rozwoju. Brakuje jednak potwierdzenia tych deklaracji, traktować je należy zatem w kategoriach możliwości.

Co przeszkadza użytkownikom?

Na podstawie analizy ścieżki użytkownika pracowni artystycznej w CK Zamek widać wyraźnie, że uczestnicy mają wysoki poziom zadowolenia z uczestniczenia w zajęciach. Żadna z grup nie ma zastrzeżeń do tego, jak prowadzone są zajęcia, kontaktu z osobą prowadzącą, czy też przekazywanych treści. Pod adresem prowadzących pada wiele ciepłych i doceniających słów. Ich bolączki dotyczą jednak kwestii organizacyjnych. Obcość lub też opozycyjność widać natomiast w relacji z administracją instytucji.

W pierwszej kolejności osoby uczestniczące w zajęciach w pracowniach zwracają uwagę na kwestie organizacji zapisów do pracowni. Chociaż deklarują, że rozumieją, jak zorganizowane są zapisy do pracowni oraz zasady, niepewność, czy w kolejnym roku będą mogli kontynuować naukę w kolejnym roku jest dla nich źródłem stresu i barierą w planowaniu swojego rozwoju. Oczekiwaliby, że nauka w pracowni będzie dla nich usługą stałą i dostępną tak długo, jak długo będą chcieli kontynuować naukę.

W obecnym kontekście osoby uczestniczące w zajęciach obawiają się również wzrostu cen związanego z inflacją. Mimo iż cena zajęć w Zamku jest cały czas konkurencyjna, uczestnicy tłumaczą to miejską dotacją na realizację zajęć, domyślając się, że jest ona wysoka. Zastanawiają się jednak, czy zostanie ona utrzymana. Obawiają się, że po spodziewanej podwyżce ceny zajęć, nie będą już mogli w zajęciach uczestniczyć, stracą zatem rzecz, która jest dla istotna w ich życiu. Biorąc jednak pod uwagę, że nikt z nich nie otrzymał ani oficjalnej, ani nieoficjalnej informacji o kolejnej podwyżce (lęk przed nią pojawił się w podczas badań w czerwcu, w październiku nie było pomiędzy uczestnikami zgody co do tego, czy podwyżka była), można przypuszczać, że mamy do czynienia z przeprojektowaniem ogólnego lęku związanego z sytuacją społeczno-ekonomiczną kraju również na ten obszar życia.

Osoby uczestniczące w zajęciach opisują również sam system zapisów, traktując go w kategoriach problemu lub wręcz absurdu. Podczas wywiadów opowiadały zatem o stawianiu w kolejce z samego rana, dużej konkurencyjności, a także lepszej sytuacji osób, które już w zajęciach uczestniczą, które wcześniej dostają informacje, kiedy otwarte będą zapisy. Seniorzy twierdzą w tym kontekście, że mają pierwszeństwo wobec osób nowych, które dopiero chcą do pracowni dołączyć i nigdy w zajęciach nie uczestniczyły. Z wypowiedzi wynika, że pierwszeństwo należy im się, ponieważ kontynuują naukę w pracowni. Równocześnie chętnie widzieliby w pracowni nowe osoby.

Podobną postawę demonstrują osoby młodsze, które również chciałyby mieć zagwarantowaną kontynuację zajęć. Korzystają zatem z możliwości wcześniejszego zapisania się na kolejny semestr.

Osoby, które pierwszy rok w zajęciach pracowni uczestniczą mówią z kolei o szczęściu: *Udało mi się i w tym roku dołączyłam* (FGI_2_K_3). Z całą pewnością można stwierdzić, że system zapisów nie jest dla osób uczestniczących jasny i kojarzy im się albo z walką, albo z ruletką.

Niejasny jest również system współpracy z Zamkiem w obszarze wystawiania prac. We wszystkich pracowniach osoby uczestniczące deklarują, że chętnie pokazują swoje prace. Część z nich uczestniczy w wystawach poza Zamkiem. Wszyscy jednak mówią o tym, że chcieliby, aby ich prace pokazywane były w tych częściach instytucji, które są prestiżowe. Dobrze wspominają wystawy organizowane w holu CK Zamek, mówiąc, że chcieliby w nich uczestniczyć częściej. Niektóre osoby mówią jednak o poczuciu niedocenienia, niedowartościowania, czy też schowania ich twórczości:

Mieliśmy kiedyś stałe miejsce wystaw tutaj na korytarzu. Komu to przeszkadzało? To zostało zlikwidowane i nic się nie zapowiada, że tam powrócimy. A nasze prace warto pokazywać (FGI_3_M_1).

Osoby uczęszczające wykazują również brak zrozumienia dla organizacji pracy pracowni. Dobrym przykładem jest zakup materiałów oraz narzędzi. We wszystkich badanych pracowniach powiedziano, że sprzęt znajdujący się w pracowni jest niewystarczający. Brakuje zatem odpowiednich i różnych artykułów plastycznych (np. glina, która może kontakt z żywnością, farby, tusze itp). Brakuje również narzędzi, odpowiedniej konserwacji sprzętu, mówi się wręcz o tym, że uczestnicy naprawiają sprzęt na własną rękę. Te niedobory pogłębiają poczucie, że twórczość uczestników pracowni nie jest istotna dla administracji Zamku. Podobnie postrzegane są na przykład kwestie związane z brakiem możliwości wjazdu na dziedziniec Zamku, aby odebrać prace. Decyzje administracyjne są dla uczestników niejasne, nietransparentne, często odbierane jako robienie na złość, albo brak szacunku. Jedynymi osobami odpowiedzialnymi za komunikowanie tych decyzji są instruktorzy, którzy ich nie podejmowali, można też podejrzewać, że nie zawsze je rozumieją.

Uczestnictwo w kulturze w doświadczeniu badanych

Ostatni z obszarów analizy dotyczy uczestnictwa ze szczególnym uwzględnieniem ich innych doświadczeń korzystania z oferty Zamku.

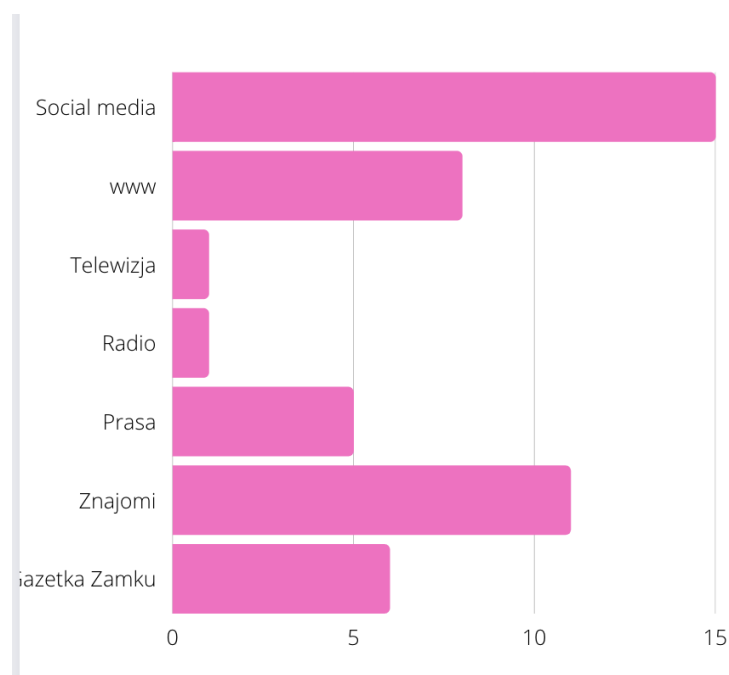
Jak wynika z przeprowadzonego badania ankietowego badane osoby dowiadują się o wydarzeniach w Zamku przede wszystkim za pośrednictwem mediów społecznościowych. Dominuje tutaj Facebook. Drugim w kolejności kanałem informacyjnym są znajomi - chodzi tutaj o informacje o wydarzeniach i wernisażach, a następnie informatory i gazetka wydawana

przez Zamek, którą można pobrać przy okazji wizyty w pracowni. Ten ostatni kanał wybierany jest niezależnie od wieku.

Na podstawie uzyskanych danych widać po pierwsze, że odbiorcy przyzwyczajeni są do stałych kanałów w mediach społecznościowych. Facebook w grupie dorosłych upowszechniony jest na tyle, że jest skutecznym narzędziem informowania różnych grup społecznych, w tym seniorów. Badani należą oczywiście do kategorii osób wykształconych, posiadających co najmniej podstawy obsługi komputera i internetu. Biorąc jednak pod uwagę, że zadaniem pracowni nie jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, media społecznościowe można uznać za skuteczne narzędzie docierania do grupy docelowej.

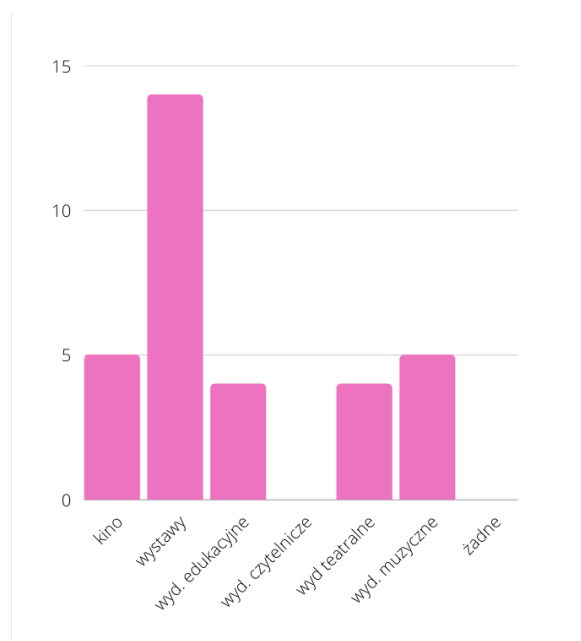
Ważną rolę odgrywają również sieci społeczne. Znajomi to drugi co do wartości kanał przekazywania informacji o wydarzeniach. Z perspektywy instytucji ważne jest zatem pamiętać, że stała publiczność przyprowadza ze sobą kolejnych odbiorców. Widać to zresztą również w pracowniach, gdzie, jak wynika z wywiadów, przyprowadzenie przez znajomego to istotny sposób dotarcia do informacji o pracowni.

Z badania wynika, że najmniej znaczącą rolę odgrywają reklamy w mediach. Klasyczne media - prasa, radio, telewizja regionalna, pojawiają jedynie w przypadku części osób powyżej 60 roku życia, za przyczynę czego uznać można przyzwyczajenie tej grupy wiekowej do czerpania informacji z klasycznych mediów.

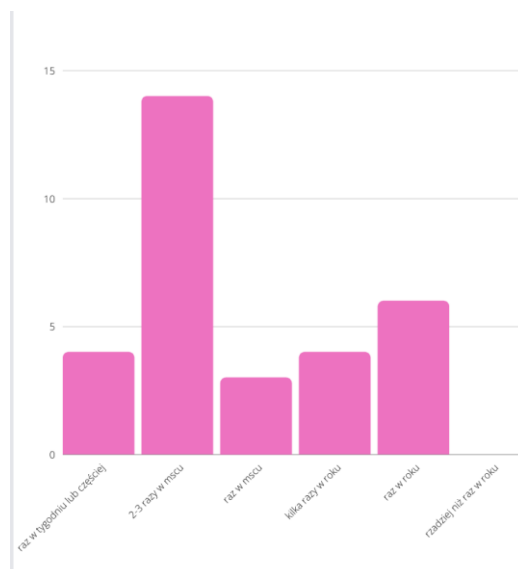

Badane osoby deklarują, że uczestniczą w wydarzeniach organizowanych przez CK Zamek. Zdecydowana większość uczestniczy w wystawach oraz innych wydarzeniach o charakterze wystawienniczym. Kolejne najczęściej podawane typy wydarzeń to wydarzenia kinowe oraz muzyczne. Najmniejsza grupa badanych zainteresowana jest wydarzeniami edukacyjnymi i historycznymi. W przypadku preferencji związanych z wydarzeniami trudno znaleźć korelację ze zmienną wieku. Wydaje się raczej, że wybory te związane są z osobistymi preferencjami i odzwierciedla ogólne tendencje spędzania czasu wolnego w Polsce.

Pamiętać jednak należy, że przeważającą część badanych to osoby z pracowni malarskiej, które na wystawach bywają w ramach zajęć. Jest to ważna dla nich część wspólnego spędzania czasu. Grupa ta w czasie wolnym bywa zresztą również na wystawach w innych instytucjach. Interesuje ich przede wszystkim malarstwo, bywają zatem na wernisażach i otwarciach wystaw, samodzielnie organizują również wspólne wyprawy. Nieformalną organizatorką tych wypraw jest była instruktorka z pracowni malarstwa.

Badani pytani byli również o to, jak często uczestniczą w wydarzeniach kulturalnych:

Na podstawie wyników ankiety widać, że mamy do czynienia z osobami aktywnie uczestniczącymi w kulturze. To stali bywalcy, regularnie odwiedzający instytucje, mający swoje ulubione miejsca i twórców oraz dziedziny sztuki, którymi są zainteresowani. Można stwierdzić, że uczestnicy zajęć w pracowniach artystycznych są jednocześnie stałymi odbiorcami działań Zamku.

Wnioski

Na bazie uzyskanych wyników badania rekomenduję następujące działania:

Obszar współpracy z uczestnikami

- Włączenie uczestników w rozwój artystyczny CK Zamek** - ważną funkcją edukacyjną oraz budującą relacje z uczestnikami będzie włączenie ich w działalność wystawienniczą Zamku. Wprawdzie badani mieli możliwość wystawiania swoich prac w głównym holu, jednak mają oni potrzebę większego zaangażowania. Potrzeba ta jest zróżnicowana - seniorzy są zadowoleni z uczestniczenia w osobnych wystawach kursantów oraz udziału w charytatywnych kiermaszach, jednak wśród uczestników pozostałych pracowni są również osoby profesjonalnie przygotowane do tworzenia sztuki. To daje możliwość znalezienia innych jeszcze form włączenia ich działalności artystycznej do działalności Zamku. Ze względu na zróżnicowany poziom kompetencji i umiejętności uczestników powinien być to proces realizowany pod kierunkiem kuratora.

Przykładowe działania: włączenie wybranych prac do działalności wystawienniczej podczas festiwalu, organizowanie pokazów prac pracowni podczas wydarzeń CK Zamek w miejsce organizowania osobnych pokazów pracowni.

- *Usprawnienie procesu komunikacji* - stworzenie krótkiej ścieżki komunikacyjnej pomiędzy administracją CK Zamek a uczestnikami. Konieczne jest stworzenie jednego kanału komunikacji, który umożliwi jasne tłumaczenie decyzji administracyjnych.

Obszar rozwoju pracowni

- *Uporządkowanie systemu zapisów na zajęcia* - niezbędny jest transparentny i równy system zapisów, który nie będzie wykluczał możliwości kontynuacji nauki. Najprostszym rozwiązaniem jest stworzenie grup o różnym stopniu zaawansowania. Obecny system nie daje możliwości dołączenia nowym osobom, a równocześnie nie gwarantuje kontynuacji osobom już uczącym się w pracowniach, co jest słabą stroną procesu edukacyjnego.
- *Indywidualny proces zarządzania pracowniami* - badanie jasno pokazuje, że pracownie bardzo różnią się między sobą celami edukacyjnymi, formami pracy, grupami oraz obszarem kompetencji. Potrzebują zróżnicowanego planowania, celów, narzędzi rozwoju, efekty ich prac również będą różne. Korzystne będzie dla nich indywidualne stawianie celów krótko i długoterminowych oraz planowanie działań.
- *Poprawa dostępności oraz jakości materiałów* - pracownie borykają się z brakami i niedoinwestowaniem. Zdarza się, że uczestnicy sami naprawiają sprzęt. Ten stan uniemożliwia im bardziej zaawansowaną formę pracy, a więc rozwoju. Niezbędne jest usprawnienie w tym obszarze.
- *Wykorzystanie potencjału społecznościowego pracowni* - pracownie mają duży potencjał budowania silnych społeczności, które mają silne więzi ze sobą oraz z instytucją. Potencjał ten powinien być wykorzystany również przy tworzeniu innych działań Zamku. To silny i dobrze już działający segment publiczności CK Zamek.

